

nerende er, at kammerskriver Christoffer Gabel i perioden 1648-1660 skal have stået for hele det indre styre sammen med den dygtige men ubetydelige rentemester Peder Vibe og den »svævende« Joachim Gerstorff (s. 90). Dette faktum ville givet være kommet bag på kansler Christen Thomesen Sehested og øverstesekretær Erik Krag. Det vil ligeledes komme som en overraskelse for mange, at Danske Lovs forfatningsdel og paragrafferne om majestætsfornærmelse ifølge Henriksen skulle levne plads til en oprørsret i stil med den, håndfæstningerne hjemlede (s. 181).

En af de mest fascinerende kilder til den tidlige enevælde er Christian V's politiske testamenter. Det er affattet i fire omgange, og Henriksen vier et helt kapitel med udførlige citater til den sidste og afsluttende del: »Dispositionen« af 5. april 1698. Hans tvivl med hensyn til hvem, der har udformet »dispositionen«, er imidlertid grundløs: Den er i modsætning til de 15 år tidligere affattede »Maksimer« skrevet med Christian V's egen hånd. (Christian V's politiske testamente er for nylig blevet behandlet af Knud J.V. Jespersen i *Søfart, politik, identitet. Festskrift til Ole Feldbæk* og af undertegnede i dette tidsskrifts spalter).

Det ville være uretfærdigt at bedømme bogen som en videnskabelig biografi i betydningen: en kritisk opsamling og videreførelse af den tilgængelige viden, og det kan undre, at bogen er udkommet på et universitetsforlag. Som det siges ganske klart i forordet, afspejler den et personligt indtryk på grundlag af længere tids *con amore* beskæftigelse med den tilgængelige litteratur. Når forskningen er ujevnt og i sin mere velskrevne dele tillige forældet, bliver resultatet derefter.

Sebastian Olden-Jørgensen

Søfart Politik Identitet – tilegnet Ole Feldbæk. Handels- og Søfartsmuseet på Kronborg, Søhistoriske Skrifter XIX. Redigeret af HANS JEPPESEN, ANDERS MONRAD MØLLER, HENRIK S. NISSEN og NIELS THOMSEN. Forlaget Falcon 1996. 351 s., kr. 385.

Når festskriftet synes at være en uudryddelig genre, så kan man formodentlig i faget historie være bredt enig om, at festskriftet til professor Ole Feldbæk på hans 60 års dag er både velfortjent og -motiveret. Ole Feldbæks forskningsmæssige aktivitet er snarest tiltaget med årene, og her er så oplagt en situation, hvor man kan påregne, at den obligatoriske, afsluttende bibliografi hurtigt vil være forældet og utilstrækkelig. Fra en oprindelig interesse omkring dansk kompagnihandel og -søfart i 1700-tallets slutning har Ole Feldbæk udvidet sit genstandsfelt til det meste af historiefagets bredde – den egentlige socialhistorie dog undtaget. Kronologisk har han bibeholdt tyngdepunktet i 1700-tallet med enkelte kig ned i det forrige århundrede og en uddybning op i første halvdel af det efterfølgende. Dette tidsrum i dansk historie behersker Ole Feldbæk som ingen anden dansk historiker – og at man fra et fremtrædende norsk forlag har bedt ham bidrage til en ny Norges-historie, borger for den reputation, han har erhvervet sig gennem en menneskealders virke som forsker og skribent.

Festskriftets genstand kan være tilfreds med det foreliggende bind. Omslaget viser et udblik over Københavns Havn i 1794, myldrende med fartøjer af forskellig størrelse og type, og vi er på eller omkring søen, civilt som militært, i 12 af bogens 23 bidrag. Gunner Lind lægger op til Ole Feldbæks beskæftigelse med

dansk identitetshistorie, Carsten Due-Nielsen fører Feldbæks interesse for dansk neutralitetspolitik op i en nyere tid, mens to norske bidragydere markerer den aktuelle beskæftigelse med den dansk-norske helstat. Kun få bidrag falder udenfor områder, Ole Feldbæk har beskæftiget sig med, og kan i så tilfælde rangeres ind under den generelle overskrift: politik. Det er vanskeligt at fremhæve noget for noget andet, men Gunner Lind lægger faktisk meget til første bind af Dansk Identitetshistorie i sit bidrag, Frank Allan Rasmussen knytter an til den af Thorkild Kjærgaard rejste diskussion om overforbruget af de naturlige ressourcer i 1700-tallet, og Carsten Due-Nielsen får bestemt nogle hovedpositioner omkring dansk neutralitetspolitik gennem flere århundreder. Anmelderen finder ikke overraskende Ståle Dyrviks sammenstilling af landboreformerne i Danmark og Norge væsentlig – omend han næppe kan gå ind for den bastante konklusion!

Der er tydeligt markeret to typer af bidrag – elevernes og de yngre fagfællers meget konkrete undersøgelser i tilslutning til eller med udspring i Feldbæks forskningsområder, og så de jævnaldrende kollegers bidrag, der mere har form som essays eller forskningsoversigter. Uanset arten af bidragene så er de så godt som alle læseværdige – kun meget få gange undervejs har man fornemmelsen af genbrug eller pligtarbejde, når nu Ole Feldbæk fylder 60.

Claus Bjørn

Observations on the State of Negro Slavery in the Island of Santa Cruz, the Principal of the Danish West India Colonies, with Miscellaneous Remarks upon Subjects Relating to the West India Question and a Notice of Santa Cruz. Edited by ARNOLD R. HIGHFIELD. Antilles Press, St. Croix. 1996. XXXIV+126 s.

Professor Arnold R. Highfield fra University of the Virgin Islands har de senere år været stærkt engageret i arbejdet med tilgængeliggørelse på engelsk af klassiske beskrivelser af det tidligere Dansk Vestindien. Nu har han genudgivet afhandlingen fra 1829 om slaveriet på Sankt Croix, idet han har forsynet den med en værdifuld introduktion.

Afhandlingen blev oprindeligt udgivet anonymt i London; men Highfield demonstrerer overbevisende, at forfatteren må være den britiske søløjtnant Brady, som 1827-1828 rejste rundt i Caraibien og til slut tilbragte et halvt år hos sin broder, der var forvalter på plantagen Mannings Bay på Sankt Croix. Denne sukkerplantage var med sine 300 acres og 136 slaver ganske typisk for forholdene på de danske øer.

Bradys beskrivelse er nok vor bedste kilde til forholdene på plantagerne i 1820'erne. Fremstillingen er naturligvis primært set fra de hvides side; men Brady var ingenlunde blåøjet, og han gjorde sig sine egne iagttagelser og overvejelser om slaveriet. Han var en moderat modstander af slaveriinstitutionen, og hans indstilling var, at slaveriet måtte afskaffes, dog mod passende kompensation til slaveejerne for deres tab.

Netop i 1820'erne var slaveriets hele fremtid meget usikker, og diskussionen om dets afskaffelse var højaktuel, især i Storbritannien, så spørgsmålet var snarere, hvordan slavefrigørelsen skulle gribes an, end hvornår den ville finde